

Borås - Från textilindustri till framtidfabrik

Reportage.

Publicerat i Konstnären, 2009.

Textilstaden Borås är en tämligen anspråkslös plats som är lätt att förbise längs riksväg 40 på väg mot Göteborg. Den som vid rätt tillfälle sneglar åt höger kan från riksvägen se ett stort brunt tegelhus, ett monument över forna dagars textilindustri och samtidigt ett bevis för dess fortlevnad.

I byggnaden på Bryggaregatan, mitt emot den nedlagda cigarrbutiken och träningslokalen som lockar förbipasserande att leva upp till sina nyårslöften, ligger Textilhögskolan, ett centrum för nyskapande design och postindustriell textilforskning som förvaltar Borås rykte som textilstad.

För äldre boråsare är byggnaden synonym med Algots, den svenska textilbranschens flaggskepp som i mitten av 1900-talet var Skandinavians största textilindustri och världsberömd för sin kostnadseffektiva och moderna produktionsteknik. På den tiden arbetade 70 % av boråsarna inom textilindustrin och när Algots tvingades i konkurs 1977 till följd av inre stridigheter, finansiell oreda och en omfattande lågpriskonkurrens från Asien, blev 3000 personer arbetslösa. Teko-krisen var ett faktum och många tog den svenska textilindustrins död för given.

- Vi är världsunika, förklarar Jonas Larsson, doktorand på Textilhögskolan i Borås, när han visar stickningsmaskinen, "Stålfarmor", som tillverkar måttbeställda tröjor i ett stycke, utformade enligt varje kunds unika önskemål. Maskinen ser inte mycket ut för världen men är en dyr historia. Cirka en miljon för maskinen och ytterligare 600 000 för det nödvändiga designprogrammet medförde en årslång diskussion innan beslutet att köpa den kunde tas.

- Detta har tidigare bara funnits i Japan, men snart kommer man kunna beställa stickade tröjor exakt så man vill ha dem via vår samarbetspartner i Stockholm och via internet.

Projektet heter Knit On Demand och målsättningen är att tekniken kommer vara tillgänglig för svenska konsumenter under våren 2009. Jonas Larsson berättar att 30 - 40 % av alla kläder som tillverkas idag förr eller senare hamnar på rea. De slumpas bort till kunder som egentligen

inte efterfrågar dem.

- Samhällets vinst med Knit On Demand är att den överflödiga och onödiga produktionen minskas. Kundens vinst är att den får en måttanpassad produkt av hög kvalitet. Priset är lite högre, men å andra sidan kommer man få precis det plagg man förväntar sig.

Genom centrum och norrut sträcker sig järnvägen mot Herrljunga. Rälsten togs i bruk första gången 1863 och var då helt avgörande för textilindustrins utveckling. Borås kom nu i kontakt med Västra stambanan och därigenom hamnstaden Göteborg vilket var en förutsättning för att den importerade bomullen skulle nå Borås.

Ett femtiotal meter från järnvägen och ett stenkast från centrum ligger Textil- och modefabriken, ett projekt i samverkan mellan Espira och Högskolan i Borås. Här erbjuds examinerade studenter ett slags kreativ språngbräda in i näringslivet. Med professionell hjälp och kostnadsfri tillgång till en egen ateljé ges unga entreprenörer och kreatörer chansen att utveckla och förfina sina idéer. Två av de verksamma inom Textil- och modefabriken är Barbara Jansen och Linda Worbin, båda inom fältet smart textiles. Smarta textilier är begrepp som inbegriper allting där ytterligare applikationer och dimensioner knyts till en textil produkt. Det kan handla om vantar med inbyggd mobiltelefon, väskor som ändrar färg när mobiltelefonen ringer eller linnen som mäter hjärtrytm. I vissa fall sker forskningen med ett tydligt ändamål i sikte, en funktion som på ett eller annat vis ska kunna göra nytta i människors vardag, medan de i andra fall snarare kan ses som en lekfull grundforskning där olika materials förmågor testas i konstnärliga projekt utan ett tydligt praktiskt användningsområde.

Sommaren 2008 beslutade den statliga forsknings- och utvecklingsmyndigheten Vinnova att bidra med 56 miljoner kronor till textilhögskolans forskning kring *smart textiles*, framtidens kunskapsintensiva textilier. Lika många miljoner satsas samtidigt av en rad andra finansiärer och under de kommande åtta åren är finansieringen för en lång rad forskare och deras projekt säkrad.

Barbara Jansen kommer från Tyskland men flyttade till Borås för att kunna fördjupa sin forskning kring hur man kan väva in lysande fibrer i textil. I utställningslokalen och i sitt ateljérum på Textil- och modefabriken visar hon upp föremålet för hennes forskning och beskriver med iver och en blandning av tyska, svenska och engelska hur avgörande hennes kontakt med Textilhögskolan och Smart Textiles varit för hennes

forskningsprojekt.

- Jag studerade först i Berlin, men för att kunna utveckla mina idéer och genomföra dem praktiskt kom jag till Textilhögskolan i Borås. Här finns all den utrustning som jag saknade i Berlin, säger Barbara.

Barbara Jansens forskning rör sig mellan områdena hälsa, teknologi och design och syftar till att skapa nya ljuskällor i våra hem. Bland annat har man vid textilhögskolan tagit fram en gardin som under dagtid absorberar solljus och som på kvällen lyser upp rummet och skapar ett slags förlängning av dagsljuset.

- Vi behöver ljus för att må bra, det märks inte minst här i Skandinavien. Därför har min forskning kommit att handla om hur man kan föra in nyttigt ljus i våra hem på ett nytt sätt, säger Barbara.

Linda Worbin är doktorand vid Textilhögskolan och även verksam i Textil- och modefabriken. Hennes forskning balanserar på gränsen mellan estetik och teknologi när hon undersöker föränderliga mönsterbilder, motsatsen till de statiska och oföränderliga textilier vi idag använder i våra hem och har i våra garderober. Med hjälp av termokroma-färger som påverkas av värme och textilier som innehåller silvertrådar har hon bland annat tagit fram tyger som kan ändra färg och mönster på kommando från kroppsliga rörelser.

- Jag har försökt att skala bort så mycket estetik som möjligt för att kunna fokusera på olika funktioner i samverkan med textilier, säger Linda Worbin och poängterar att denna typ av forskning inte har med produktutveckling att göra.

- Forskningen undersöker teknikens möjligheter medan det är företagets roll att arbeta med produktutveckling. Det samspelet, mellan forskning och företagande, är oerhört viktigt inom det här området.

I sin nyutkomna bok *Industrial Cool, Om postindustriella fabriker* beskriver och diskuterar Robert Willim vid Lunds Universitet en trend i den postindustriella västvärlden. Gamla fabriker med slitna fasader och mörka maskinrum blir föremål för ett slags ruinromantik där de gamla lokalerna laddas med nya värden, upplevelser och intryck. Detta är ett faktum i textilstaden Borås och Algots gamla fabrik är ett ypperligt exempel på hur en traditionstyngd byggnad i vår postindustriella samtid ges nytt liv. De långa raderna av symaskiner och löpande band är utbytta mot innovativ forskning, den senaste teknologin och den mest

nyskapande designen. Textilindustrin försvann aldrig, den genomgick en förändringsprocess och blev till något nytt, hållbart och långsiktigt.

Björn Owen Johansson